

8. Положення про науково дослідну діяльність студентів у Дніпропетровському національному університеті залізничного транспорту імені академіка В.Лазаряна. – 2006. – с. 4
9. Поволзька академії державної служби імені П.А.Столипіна [Электронный ресурс] URL: <http://www.pags.ru/beginner/magistrature.php>
10. Усова А.В. Формирования у учащихся умения самостоятельно проводить наблюдение и опыты / А.В.Усова, А.А.Бобров. – Челябинск : ЧГПИ, 1983. – 93 с.

Анотація

У статті розглянуто проблему визначення сутності підготовки студентів освітньо-кваліфікаційного рівня –магістр до науково-дослідної діяльності. Визначені поняття «науково-дослідна діяльність», «магістр».

Аннотация

В статье рассматривается проблема определения сущности подготовки студентов образовательно-квалификационного уровня – магистр к научно-исследовательской деятельности. Даны определения понятиям «научно-исследовательская деятельность», «магистр».

Summary

The article focuses on identifying the issue of master student's preparation to the scientific research-activity. It is given the definition of "scientific research activity" and "master".

Ключові слова: науково-дослідна діяльність, магістр.

Ключевые слова: научно-исследовательская деятельность, магистр.

Key words: scientific research activity, master.

Подано до редакції 25.09.2011.

Рекомендовано до друку докт.пед.наук, проф. Богдановою І.М.

УДК 37.026:371.315

©2012

Проценко І.І.

ЕВРИСТИЧНА ДІАЛОГОВА ВЗАЄМОДІЯ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ВНЗ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Реформування освіти, зокрема вищої педагогічної, може бути реалізовано на основі особистісно орієнтованого та діалогічного підходів. У зв'язку з цим зростає необхідність та роль діалогової взаємодії, особливо у зв'язку з запровадженням технології інноваційного евристичного навчання, яке в останні роки починає займати пріоритетні позиції в сучасній педагогічній науці та практиці навчання. Освітня діяльність студентів, зокрема, конструювання значимого для них освітнього продукту можливе лише в евристичній діалоговій взаємодії, коли суб'єкт навчання за допомогою серії запитань спочатку визначає коло незнаного і поступово заповнює його значимими для себе знаннями. Тому діалогова взаємодія в даному випадку виступає не просто педагогічним методом чи формою, але стає пріоритетним принципом освіти. Разом з тим, на сьогодні не сформувалось чіткого підходу до освоєння професійних умінь за допомогою різних форм евристичної діалогової взаємодії.

Наявність очевидної суперечності між потужними дидактичними можливостями евристичної діалогової взаємодії у підготовці майбутнього педагога та недосконалими технологіями застосування такої взаємодії суттєво гальмує активне впровадження діалогу в сучасну університетську освіту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... У річищах пошуків оптимальної технології навчання для успішного формування професійно-творчих умінь майбутнього вчителя стало важливим проведення з метою з'ясування форм та методів оволодіння цими вміннями в процесі евристичної діалогової взаємодії при створенні освітнього продукту. У наукових працях М.Бахтіна [4], А.Короля [1], А.Хуторського [2, 3] та інших виявлено потужний потенціал навчального діалогу, умови його побудови та реалізації, проте немає єдиного підходу до розкриття сутності та способів формування такого діалогу як способу оволодіння необхідними професійно-творчими вміннями. У процесі навчання, зокрема у вищому навчальному закладі, і дотепер основну роль відіграє викладач зі своєю серією запитань, зауважень, настанов. А студент йде, як правило, у фарваторі викладацької діяльності, слухняно виконуючи всі його вимоги, звикаючи до репродуктивної діяльності, що перекриває шлях до його ініціативи і творчості. Тому так важливо досягти паритетної діалогової взаємодії, де ініціатива та запитальна діяльність викладача і студента мають рівні права і можливості і в обговоренні навчальних проблем, і в побудові важливих освітніх продуктів.

Така перспектива перебудови традиційного діалогу з монополією запитань викладача на реальну й рівноправну діалогічну взаємодію стикається з багатьма перешкодами, долати які варто оперативнo та якісно.

Формулювання цілей статті... У зв'язку з цим мета даної статті полягає у з'ясуванні основних компонентів та умов, за яких повинна будуватися оптимальна діалогова взаємодія для створення майбутніми

педагогами на її основі значимих освітніх продуктів – головної мети сучасного евристичного навчання та складової фахової компетентності вчителя.

Виклад основного матеріалу дослідження... У проведеному дослідженні розвиток професійно-творчих умінь майбутнього вчителя розуміється не як самоціль, а як важливий засіб для успішної самореалізації особистості, що неможливо без діалогової взаємодії у рамках евристичного навчання.

Ми припускали, що діалогова взаємодія – важлива і недостатньо реалізована можливість. Саме в надрах такої взаємодії, як це доведено роботами М.Бахтіна, М.Бубера, А.Короля, М.Нікандрова, найактивнішим способом формуються важливі знання евристичні уміння – дослідницькі, проектні, конструкторські, комунікативні, риторичні та інші, – конче потрібні для успіху в педагогічній діяльності.

Проектування експериментальної роботи спиралося на філософські й педагогічні ідеї антропології, сутнісні характеристики евристичного навчання, зокрема такі, як а) висока мотивація до професійно-творчої діяльності майбутнього вчителя; б) володіння уміннями ставити серію пізнавальних запитань собі та іншим для виявлення кола незнаного; в) послідовне заміщення незнаного знаннями в процесі індивідуальної роботи та евристичної діалогової взаємодії з іншими суб'єктами навчання; д) цілеспрямованість на створення значимого для студента освітнього продукту.

У зв'язку з цим дослідницька увага зосередилась на формуванні таких професійних умінь творчого характеру студентів:

- загальні діалогічні уміння (уміння виявляти суттєві проблеми і суперечності та розв'язувати їх, співпрацювати на інтерактивній основі у спільній творчій взаємодії (евристична бесіда, дискусія, диспут, мозкова атака тощо) з іншими суб'єктами навчання; вміння переконувати і навіювати, приваблювати до себе, вміння проявляти взаємоповагу, взаєморозуміння, взаємодопомогу);

- професійно-педагогічні уміння запитальної діяльності як епіцентру сучасного евристичного діалогу та його складової – діалогової взаємодії студентів у прогнозуванні, моделюванні, конструюванні освітніх продуктів (уміння в діалоговій взаємодії виявляти поле незнаного, заміщувати його значимими для особистості знаннями – теоретичними та емпіричними; уміння в діалозі знаходити різні точки зору на предмет пізнання та дослідження, на зміст та способи створення запланованого освітнього продукту);

- діагностичні уміння (уміння осмислювати, вдосконалювати і застосовувати діагностичний інструментарій (рівні, критерії, показники, методи і прийоми вимірювання й оцінки) за допомогою евристичних запитань і відповідей на них щодо кількісних і якісних характеристик створених освітніх продуктів (розповідь, доповідь, евристична бесіда, дискусія, диспут, КТС – колективна творча справа та ін.), щоб визначити їх кількісні та якісні характеристики; уміння за допомогою діалогу корегувати і вдосконалювати створені продукти пізнавально-творчої (евристичної) діяльності.

Виділення достатньо обмеженого кола професійно-творчих умінь не випадкове. По-перше, названі уміння інтегральні за своїм змістом і тому охоплюють практично всі провідні характеристики професійної творчості студентів педагогічного університету; по-друге, дослідження надмірної кількості професійних умінь творчого характеру не дає можливості ґрунтовно вивчити, адекватно діагностувати та оцінити їх.

Експериментальне випробування процесу формування професійно-творчих педагогічних умінь виконує низку інноваційних завдань:

- доводить доцільність діалогової взаємодії як складової евристичного діалогу в його паритетній, суб'єкт-суб'єктній сутності;
- розкриває цільові й змістовні складові професійно-творчих діалогічних умінь студентів, спрямованих на створення значимих освітніх продуктів.

Експериментальна модель включала такі дидактичні компоненти.

Підготовчо-організаційний компонент цієї моделі передбачав роботу в основному з викладачами – учасниками експерименту. Проведено вивчення дидактичної та методичної літератури з проблематики дослідження. На методичному семінарі-практикумі обговорено, узгоджено й уточнено сутність та особливості евристичної діалогової взаємодії викладача і студентів, її зміст і способи освоєння професійних творчих умінь. На засіданнях кафедри педагогічної творчості та освітніх технологій Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка відбулась презентація та остаточна корекція змісту і структури означеної дидактичної моделі при вивченні студентами гуманітарних дисциплін. Учасники обговорення дійшли висновку, що успішне формування професійно-творчих умінь студентів найбільш оптимально забезпечить технологія евристичного навчання та її складова – евристична діалогова взаємодія.

Для реалізації мети й завдань експерименту створено постійно діючий теоретико-практичний семінар для педагогів-експериментаторів, де обговорювалась та узгоджувалась загальна модель організації евристичної діалогової взаємодії викладача й студента, затверджувалась програма спецкурсу "Евристична діалогова взаємодія суб'єктів педагогічного університету як спосіб досягнення провідної навчальної мети – створення освітніх професійно-творчих продуктів" (таблиця 1).

Мотиваційний компонент експериментального дослідження – це попередня підготовка студентів до оптимальної евристичної діалогової взаємодії. Щоб досягти цього педагог на практичному занятті розкривав значимість діалогу і його конкретної форми – діалогової взаємодії, роз'яснював сутність і особливості діалогу евристичного характеру, необхідність його у конструюванні значимого освітнього продукту (наприклад, евристичної бесіди, виховного чи навчального проекту, дискусії старшокласників тощо). На основі цього кожному студенту надавалась можливість самостійно формувати актуальну і значиму для нього навчальну мету (конструювання освітнього продукту) та відповідні до неї завдання – серії евристичних запитань.

Процесуальний компонент експерименту охоплював чотири основні кроки навчальної діяльності.

Перший передбачав уточнення змісту евристичної діяльності у відповідності з поставленими завданнями мотиваційного компоненту. Майбутній педагог самостійно чи у взаємодії з малою інтерактивною групою одержував можливість уточнити, переформулювати обрану ним раніше мету (можливо, і завдання), а також загальний проект освітнього продукту.

Другий крок: студент самостійно чи у взаємодії в інтерактивній (4-5 осіб) групі добирав серію евристичних запитань стосовно поступового створення певного освітнього продукту.

Третій крок передбачав самостійне конструювання різних освітніх продуктів педагогічного спрямування (евристична бесіда, дискусія, диспут, розповідь,

Таблиця 1.

Навчальний план спецкурсу

“Евристична діалогова взаємодія при створенні творчого освітнього продукту студентами гуманітарних дисциплін педагогічного університету”

№ п/п	Зміст	Лекц.	Практ.	Всього
1.	Вступ. Евристичний діалог у структурі фахової підготовки майбутнього вчителя гуманітарних дисциплін.	2		2
2.	Основні етапи розвитку евристики та евристичного діалогу.	2		2
3.	Сутність, зміст і способи формування умінь постановки основних евристичних запитань.	2		2
4.	Основні педагогічні вимоги до гуманістичного, евристичноспрямованого діалогу. Діалогова взаємодія у створенні необхідних і достатніх освітніх продуктів.	2		2
5.	Теоретичні і технологічні основи діалогової взаємодії при створенні освітніх (творчих) продуктів.	2	2	4
6.	Критерії творчого продукту в процесі діалогової взаємодії.	2	2	4
7.	Формування загальних діалогічних умінь за допомогою евристичних запитань.	2	6	8
8.	Розвиток та формування умінь запитальної діяльності студентів у прогнозуванні, моделюванні, конструюванні освітніх продуктів у процесі діалогової взаємодії.	2	4	6
9.	Формування діагностичних умінь при створенні освітніх продуктів в евристичному навчанні.		2	2
10.	Постановка евристичних запитань у процесі захисту творчого продукту.		2	2
11.	Взаємодія вчителя з аудиторією як творчий процес.		2	2

	ВСЬОГО	16	20	36
--	--------	----	----	----

доповідь, педагогічний проект тощо) з використанням серії побудованих евристичних запитань

Четвертий крок – презентація освітнього продукту, його обговорення на рівні інтерактивної групи (в залежності від обсягу поставленої мети та завдань) та захист перед академгрупою.

В експериментальних і контрольних групах порівнювався рівень сформованості визначених блоків професійно-творчих умінь студентів у процесі евристичної діалогової взаємодії. При цьому були застосовані чіткі, детальні і, головне, зрозумілі для студентів критерії кожного рівня сформованості відповідних професійно-творчих умінь. Відзначимо, що розробка, деталізація і уточнення критеріїв проводилися з активним залученням до цієї роботи самих студентів у процесі їх діалогової взаємодії. І це стало важливою умовою активізації їх пізнавально-творчої діяльності. Результатом дослідницьких пошуків стало те, що готовність студента до професійно-творчої діяльності визначалась відповідно до галузевих стандартів за його вміннями створювати власні творчі продукти в умовах майбутньої педагогічної діяльності. Діагностика виявляла рівень сформованості професійно-творчих умінь студентів педагогічного університету – початковий (пошуково-виконавчий), достатній (евристичний) та високий (креативний).

Загальними критеріями сформованості відповідних професійно-творчих умінь студентів були визначені: 1) для загальних діалогічних умінь – самостійне власне осмислення, здатність до взаємоповаги та взаєморозуміння, до пояснення цілей творчого продукту, здібність ефективно співпрацювати з іншими студентами та викладачем, вести діалог із самим собою, зі студентами та викладачами, займати адекватну позицію, вміло переконувати; 2) для умінь запитальної діяльності студентів у прогнозуванні, моделюванні, конструюванні освітніх продуктів: вміння вислухати, поставити зустрічні запитання, майстерність уникати репродуктивних запитань і ставити запитання евристичного характеру, які сприяють формуванню дослідницьких умінь, складання власного оригінального плану конструювання освітнього продукту на основі виявленої серії запитань; 3) для діагностичних професійно-творчих умінь – критичний аналіз та оцінка значимого для студента творчого продукту, виявлення достатності висунутих проблем і запитань, проведення діагностичних операцій і самооцінки сформованих умінь під час осмислення та конструювання творчого продукту, наявність самостійних висновків та узагальнень, адекватна оцінка власної творчої діяльності.

Діагностично-оцінювальний компонент – діагностика професійно-творчої діяльності студентів базувалася на тому, що продукт, створений творчими зусиллями із застосуванням евристичної діалогової взаємодії, це не тільки певна теоретична чи практична робота, а завжди й об'єктивний показник рівня професійного розвитку особистості. Крім того, враховуючи, що одна з головних функцій педагогічної діагностики – це функція прогностична, у дослідженні чітко передбачалася мета навчання, яка була зрозумілою та привабливою для студента, дуже конкретно і доступно для вимірювання. Тобто, коли студент виконував будь-яке завдання, він увесь час мав можливість спілкуватися та обговорювати свою роботу з викладачем та товаришами за допомогою серії евристичних запитань, зв'язати свої дії з конкретною метою своєї роботи, орієнтуючись на зрозумілі для нього критерії.

Висновки... З'ясовано, що евристична діалогова взаємодія можлива лише за умови пріоритету продуктивної запитальної діяльності самих студентів.

Експеримент довів, що за такої умови студент перетворюється із пасивного споживача інформації на активного здобувача необхідних професійних знань та умінь.

Введення до програми “Основи педагогічної творчості” зазначеного спецкурсу дозволяє студентам детально та точно оволодіти цією основною одиницею евристичного навчання.

Така діалогова взаємодія забезпечує продуктивне формування умінь, необхідних для успішної професійно-творчої діяльності майбутнього фахівця.

На мотиваційному, процесуальному та діагностичному рівнях продуктивна діяльність основних суб'єктів навчання стає успішною за умови оперативного освоєння студентами механізмів освоєння запитальної діяльності. Уміння застосовувати серію евристичних запитань майбутнім вчителем при визначенні кола незнаного допомагає розкривати сутність і зміст евристичної діяльності, спрямованої на створення значимого для суб'єкта освітнього продукту.

Діалогова взаємодія, центрована на запитаннях студентів, забезпечує успішне формування провідних професійно-творчих умінь, як загально-діалогічного характеру, так і спеціальних та діагностичних, які стають важливим надбанням фахівця, зокрема при створенні ним освітніх продуктів – мети сучасної евристичної освіти.

Література

1. Король А.Д. Диалог в образовании: эвристический аспект. Научное издание / А.Д. Король. – М. : ЦДО «Эйдос», Иваново : Издательский центр «Юнона», 2009. – 260с.
2. Хуторской А.В. Дидактическая эвристика. Теория и технология креативного обучения / А.В. Хуторской. – М. : Изд-во МГУ, 2003. – 416 с.

3. Хуторской А.В. Развитие одаренности школьников. Методика продуктивного обучения : пособ. для учителя / А.В. Хуторской. – М. : Гуманитарный издательский центр ВПАДОС, 2000. – 320 с.
4. Чаплеевич Е. Діалогічне мислення Михайла Бахтіна. Література. Теорія. Методологія / Пер. з польськ. С. Яковенка; Упорядкув. і наук. ред. Д.Уліцької. – 2-ге вид. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – С. 176-197.

Анотація

На основі розробленої дидактичної моделі розкриваються компоненти і способи освоєння майбутніми вчителями інноваційної освітньої технології – евристичної діалогової взаємодії. Вона спрямована на досягнення основних завдань навчальної діяльності – формування професійно-творчих умінь, зокрема, запитальних, і створення за їх допомогою значимих для студента освітніх продуктів.

Аннотация

На основе разработанной дидактической модели раскрываются компоненты и способы освоения будущими учителями инновационной образовательной технологии – эвристического диалогового взаимодействия. Она направлена на достижение основных задач учебной деятельности – формирование профессионально-творческих умений, в частности, вопрошающих, и создания с их помощью значимых для студента образовательных продуктов.

Summary

On the basis of the worked out didactic model the components and mastering methods open up by the future teachers of innovative educational technology – heuristic dialog co-operation. It is sent to achievement of basic tasks of educational activity is forming of professionally-creative abilities, in particular, inquiring, and creations with their help of meaningful for a student educational foods.

Ключові слова: інноваційна освітня технологія, евристична діалогова взаємодія, професійно-творчі вміння, запитальна діяльність, освітній продукт.

Ключевые слова: инновационная образовательная технология, эвристическое диалоговое взаимодействие, профессионально-творческие умения, вопрошающая деятельность, образовательный продукт.

Key words: innovative educational technology, heuristic dialog co-operation, professionally-creative abilities, inquiring activity, educational product.

Подано до редакції 13.10.2011.

Рекомендовано до друку канд.пед.наук, проф. Лазаревим М.О.

УДК 378.22: [5+51]: 004

©2012

Рябуха А.Ю.

МУЛЬТИМЕДІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОФЕСІЙНОМУ ЗРОСТАННІ МАЙБУТНІХ
УЧИТЕЛІВ

ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Постановка проблеми у загальному вигляді... Суспільство потребує людей, що вміють самостійно визначати потреби, здобувати інформацію, аналізувати її та синтезувати нові знання. Така людина повинна все це робити досить швидко, використовуючи сучасну техніку та спираючись на найновіші наукові досягнення. Лише за таких умов можливий успіх.

Сучасна парадигма освіти, застосування новітніх технологій потребує якісно нового підходу до підвищення фахової підготовки вчителя. Від того, наскільки якісними знаннями оволодіє майбутній учитель, буде залежати його кваліфікація. Кваліфікований спеціаліст протягом життя змушений кілька разів опановувати нові технології. Тому виникають якісно нові вимоги до фахівця – здатність швидко засвоювати технічні новинки і нові технології. Підготовка педагогічних кадрів потрібного рівня неможлива без впровадження мультимедійних технологій у навчально-виховний процес. Використання мультимедійних технологій обумовлено необхідністю покращити викладання навчальних предметів. За таких умов проблема професійного зростання майбутніх учителів природничо-математичних дисциплін набуває особливої актуальності.

У національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті підтримку професійного зростання педагогічних кадрів визначено одним із напрямків діяльності української системи освіти. Реалізація цього завдання потребує чіткого формулювання поняття “професійне зростання учителя” та умов його формування.

Новий зміст і завдання сучасної системи освіти вимагають особливої уваги до особистості вчителя – ключової постаті у формуванні громадянина України. Саме від нього залежить інтелектуальний і духовний потенціал нації. Учитель повинен вільно орієнтуватися в науково-інформаційному просторі, постійно збагачувати свої предметні, методичні, психологічні знання, розширювати свій кругозір. Формування вільної, свідомої і здатної повноцінно жити в ринкових умовах особистості вимагає від учителя подолання усталених стереотипів у формуванні людини і вироблення сучасного педагогічного ставлення до особистості учня.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання даної проблеми...

Питання професійного зростання досліджували О. Жигло, Н. Переломова, А. Поляков. С. Вершловський,